EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 6.6.2025.
COM(2025) 286 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Spēju progresa ziņojums par Savienības civilās aizsardzības mehānisma reaģēšanas spējām

{SWD(2025) 146 final}

Saturs

1. Kopsavilkums 2

Akronīmu saraksts 4

2. Ievads 5

3. Ieteikumi attiecībā uz *UCPM* reaģēšanas spējām 5

a. Ieteikumi attiecībā uz Eiropas civilās aizsardzības rezervi (*ECPP*) 5

i. Spēju nepilnību novēršana 5

ii. Koordinācijas stiprināšana starp DV/IV aktīvai spēju mērķu īstenošanai 6

iii. Pielāgošanās dotāciju palielināšana 7

iv. *ECPP* piedāvājumu un izvietošanas stimulēšana 8

b. Ieteikumi attiecībā uz *rescEU* 8

i. Daudzfunkcionālas un universālas spējas un specializēts atbalsts 8

ii. Proaktīva stiprināšana 9

iii. Papildināšana pēc izvietošanas 10

iv. Pagaidu iepriekšēja izvietošana efektīvai izvietošanai 11

v. *rescEU* izvietošanas efektivitātes palielināšana 11

vi. *RescEU* līdzfinansējuma likmju vienkāršošana 12

vii. Iepirkuma vienkāršošana 12

c. Plašāki apsvērumi par reaģēšanas spēju attīstību 13

i. Uz sniegumu balstīta pieeja spēju attīstīšanai 13

ii. *UCPM* spējas papildināt valstu spējas visā Eiropā 13

iii. Mazāk aizsargātas grupas 14

iv. *ERCC* starpnozaru situācijas apzināšanās 14

v. Konflikta/kara scenāriju izvērtēšana 15

vi. Privātā sektora partnerības 15

vii. Ziedošanas centri 16

viii. Krājumu veidošana 17

4. Secinājums 17

1. Kopsavilkums

Šis spēju progresa ziņojums ir pieņemts, izpildot ziņošanas pienākuma par Savienības civilās aizsardzības mehānisma (*UCPM*) reaģēšanas spējām uz nākotni vērsto daļu, kā noteikts Lēmuma Nr. 1313/2013/ES 34. panta 2. punktā. Ziņojumā ir izklāstīti vairāki ieteikumi, kā vēl vairāk palielināt *UCPM* reaģēšanas spēju efektivitāti. Ieteikumu pamatā ir attiecīgajā dienestu darba dokumentā "Savienības civilās aizsardzības mehānisma spēju attīstības un nepilnību pārskats" izklāstītā *UCPM* reaģēšanas spēju pašreizējā stāvokļa analīze.

Sagatavotības savienības stratēģijas izstrāde iezīmē Eiropas virzību uz Savienības mēroga sagatavotību visās attiecīgajās nozarēs un ieinteresēto personu līmenī. Īstenojot pasākumus, lai ņemtu vērā izmaiņas risku un apdraudējumu ainā, *UCPM* reaģēšanas spējas var sniegt konkrētu un operatīvu ieguldījumu proaktīvākā, labāk koordinētā un izvērstākā Eiropas krīzes pārvarēšanas pieejā.

UCPM saņem palīdzības pieprasījumus ne tikai saistībā ar tipiskām civilās aizsardzības ārkārtas situācijām, piemēram, dabas ugunsgrēkiem, zemestrīcēm un plūdiem, – arvien biežāk tiek lūgta palīdzība arī sarežģītākās ārkārtas situācijās, kad nereti mijiedarbojas vairāki apdraudējumi un neaizsargātība, radot ieilgušas krīzes. Lai saglabātu spēju vajadzības gadījumā atbalstīt dalībvalstis un iesaistītās valstis (DV/IV), *UCPM* ir jāturpina attīstīt savas iekšējās struktūras un procesus, kā arī sadarbību ar ārējiem partneriem. Šajā ziņojumā izklāstīto 15 galveno ieteikumu mērķis ir virzīt *UCPM* reaģēšanas spēju attīstību, galveno uzmanību pievēršot tam, lai stiprinātu mehānisma spēju risināt jaunās problēmas, un tā sagatavotības centienu pastiprināšanai.

Ieteikumi attiecībā uz Eiropas civilās aizsardzības rezervi (*ECPP*):

i. strādāt, lai novērstu šajā ziņojumā konstatētās *ECPP* spēju nepilnības (piemēram, tādās jomās kā dabas ugunsgrēku dzēšana, neatliekamās medicīniskās palīdzības spējas, jūras, piekrastes un iekšzemes ūdeņu piesārņošanas gadījumi, tilti, elektroenerģijas ražošana, transports un loģistika);
ii. stiprināt koordināciju ar DV/IV un starp tām, lai sasniegtu spēju mērķus;
iii. palielināt finansējumu pielāgošanās dotācijām;
iv. stimulēt dalību *ECPP*, palielinot finansējumu spēju izvietošanas laikā.

Ieteikumi attiecībā uz *rescEU*:

i. koncentrēt spēju turpmāko attīstību galvenokārt uz daudzfunkcionālām un universālām spējām (piemēram, attiecībā uz patvertni, elektrību, telekomunikācijām, medicīnisko aprūpi, transportu un loģistiku) un vajadzības gadījumā uz papildu specializētā atbalsta spējām (piemēram, ar *CBRN* saistītās jomās vai specializētām medicīniskām zināšanām par konkrētiem apdraudējumiem);
ii. nodrošināt paredzamu budžeta palielinājumu līdzekļu papildināšanai pēc *rescEU* izvietošanas, lai īstenotu proaktīvāku pieeju spēju veidošanai;
iii. palielināt *rescEU* izvietošanas efektivitāti, ātrāk pieņemot izvietošanas lēmumus un izmantojot iepriekšējas izvietošanas iespējas;
iv. vienkāršot līdzfinansējuma likmes *rescEU* spēju izvietošanai un racionalizēt iepirkuma procesu.

Plašāki apsvērumi par reaģēšanas spēju attīstību:

i. censties izmantot uz sniegumu balstītus mērķus *UCPM* spēju turpmākai attīstībai;
ii. apsvērt labāku informācijas apmaiņu par konkrētu valsts spēju pieejamību, lai palielinātu *UCPM* vispārējo efektivitāti;
iii. uzlabot izpratni par mazāk aizsargātu grupu vajadzībām ārkārtas operāciju laikā;
iv. turpināt uzlabot *ERCC* starpnozaru situācijas apzināšanos;
v. apsvērt konfliktu/kara scenārijus, plānojot spēju turpmāku attīstību;
vi. vajadzības gadījumā paplašināt privātā sektora partnerības, arī attīstot ziedošanas centrus, lai tie kļūtu par plašāku *UCPM* spēju;
vii. apsvērt plašāka ārkārtas reaģēšanas preču klāsta uzkrāšanu.

Saskaņā ar sagatavotības savienības stratēģiju *UCPM* reaģēšanas spējām būs jāpārsniedz tradicionālās ārkārtas reaģēšanas spējas, iesaistot nozares ieinteresētās personas, lai tās sniegtu savas speciālās zināšanas sagatavotības nodrošināšanai.

Akronīmu saraksts

CBRN – ķīmisks, bioloģisks, radioloģisks un nukleārs

CEMS – *Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojums

Covid-19 – 2019. gada koronavīrusa slimība

DRG – noturības pret katastrofām mērķis

ECPP – Eiropas civilās aizsardzības rezerve

ERCC – Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centrs

ES – Eiropas Savienība

GSS – globālās situācijas uzraudzības sistēma

MEDEVAC – medicīniskā evakuācija

DFS – daudzgadu finanšu shēma

DV – dalībvalsts

IAL – individuālie aizsardzības līdzekļi

IV – iesaistītās valstis

RfA – palīdzības pieprasījums

SWD – dienestu darba dokuments

UCPM – Savienības civilās aizsardzības mehānisms

2. Ievads

Saskaņā ar Lēmuma Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu 34. panta 2. punktu Komisijai, ņemot vērā *rescEU* spēju izveidi, ir jāziņo par panākto progresu virzībā uz noturības pret katastrofām mērķiem, spēju mērķiem un atlikušajām Eiropas civilās aizsardzības rezerves (*ECPP*, "rezerve") nepilnībām. Ziņojumā arī būtu jāsniedz pārskats par budžeta un izmaksu izmaiņu tendencēm attiecībā uz reaģēšanas spējām un izvērtējums par šo spēju turpmākas attīstības vajadzībām ES līmenī.

Ar šo ziņojumu un tam pievienoto dienestu darba dokumentu (*SWD*) "Savienības civilās aizsardzības mehānisma spēju attīstības un nepilnību pārskats" Komisija sniedz analīzi par būtiskajām reaģēšanas spēju izmaiņām *UCPM* ietvaros laikposmā no 2017. līdz 2024. gadam, kā arī uz nākotni vērstus ieteikumus par turpmākām spējām un spēju vajadzībām. Mērķis ir nodrošināt to, ka *UCPM* turpina attīstīties un arī turpmāk ir efektīvs resurss, uz kuru valstu iestādes var paļauties ārkārtas situācijās, vienlaikus plašākā kontekstā veicinot Savienības gatavības stratēģijas īstenošanu.

Dinamiskā risku un apdraudējumu situācija, ar kuru saskaras Eiropa, jau tagad liek *UCPM* pielāgot tā rīcībā esošos instrumentus neparedzētiem apstākļiem, palīdzot dalībvalstīm un *UCPM* iesaistītajām valstīm (DV/IV) veidos, kas vēl tikai pirms desmit gadiem tika uzskatīti par neiedomājamiem. Plašākā sagatavotības savienības stratēģijas satvarā *UCPM* un – šā ziņojuma konkrētajā nolūkā – tā rīcībā esošās reaģēšanas spējas var sniegt konkrētu un operatīvu ieguldījumu proaktīvākā, labāk koordinētā un izvērstākā Eiropas krīzes pārvarēšanas pieejā.

Šajā nolūkā ziņojumā ir izklāstīta virkne ieteikumu par to, kā turpināt uzlabot *UCPM* reaģēšanas spējas. Ieteikumu pamatā ir pievienotais *SWD* un tajā iekļautā pašreizējās risku un apdraudējumu ainas analīze, saskaņoti plānošanas pieņēmumi saskaņā ar izstrādātajiem Savienības mēroga katastrofu scenārijiem, pieredze, kas gūta nesen veiktās *UCPM* izvietošanās, un operatīvo reaģēšanas spēju uzlabojumi pēdējos gados.

3. Ieteikumi attiecībā uz *UCPM* reaģēšanas spējām

Pirmais ieteikumu kopums šajā ziņojumā attiecas uz *ECPP*, otrais – uz *rescEU* reaģēšanas spējām, bet trešo veido plašāki ieteikumi, kas palīdz stiprināt *UCPM* spēju reaģēt uz katastrofām. Kopumā šo ieteikumu mērķis ir turpināt attīstīt *UCPM* reaģēšanas spējas, tādējādi palīdzot uzlabot ES spējas reaģēt krīzes situācijās. Ziņojuma secinājumos ir ietverts tā ieteikumu kopsavilkums.

a. Ieteikumi attiecībā uz Eiropas civilās aizsardzības rezervi (*ECPP*)

i. Spēju nepilnību novēršana

ECPP pamatā ir divi pīlāri: i) kvalitātes nodrošināšana, izmantojot sertifikācijas shēmu, lai nodrošinātu atbilstību *UCPM* standartiem reaģēšanas operācijās; ii) lielāka paredzamība attiecībā uz reaģēšanas spēju pieejamību, kad tiek aktivizēts *UCPM*. *ECPP* sastāv no moduļiem, citām reaģēšanas spējām (ieskaitot palīglīdzekļus) un ekspertu kategorijām. Tās visas ir valstu spējas, ko dalībvalstis un *UCPM* iesaistītās valstis uz vienu vai vairākiem gadiem brīvprātīgi apņēmušās izvietot *UCPM* aktivizācijas gadījumā. Rezerve, kas ir viens no galvenajiem *UCPM* reaģēšanas spēju pīlāriem, atspoguļo dalībvalstu apņemšanos ievērot solidaritāti katastrofu gadījumā. ***ECPP* izvietošana vidēji veido aptuveni vienu ceturtdaļu no**

spējām, kas izvietotas *UCPM* aktivizēšanas laikā (sk. 10. attēlu *SWD*, 32. lpp.). Spēcīgāka *ECPP* nodrošinātu to, ka krīzes laikā solidaritāte starp DV/IV arī turpmāk būtu ES spēka avots. Turpmāk izklāstītie ieteikumi ir paredzēti, lai veicinātu koordinētu pieeju nesen pārskatīto *ECPP* spēju mērķu sasniegšanai, vēl vairāk stimulējot dalībvalstis uzņemties saistības attiecībā uz spēju nodrošināšanu *ECPP*.

Salīdzinot *ECPP* reģistrētās spējas ar nesen pārskatītajiem spēju mērķiem, kas izklāstīti pievienotajā *SWD* (sk. *SWD* 1. pielikumu, 45. lpp.), atklājas nepilnības vairākās jomās. Reģistrētajās *ECPP* spējās joprojām nav nodrošinātās pietiekamas **spējas dzēst meža ugunsgrēkus no gaisa**, un helikopteru moduļi nav pieejami vispār. Arī dažu **medicīnisko spēju veidu** nodrošināšana rezervei ir problemātiska. Īpaši vajadzīgas ir pārvietojamās biodrošuma laboratorijas, kā arī specializētas aprūpes grupas, tomēr patlaban sertifikācijas procesā ir tikai viena spēja, lai gan mērķī ir noteiktas astoņas šādas spējas. Lai gan divas medicīniskās evakuācijas spējas (*MEDEVAC*) tiek sertificētas, lai palīdzētu sasniegt *ECPP* spēju mērķi, *UCPM* joprojām ir pastāvīgs *MEDEVAC* un ļoti infekciozu pacientu *MEDEVAC* spēju nepilnība, jo esošo *rescEU* un plānoto *ECPP* spēju apvienojums joprojām neatbilst ar *MEDEVAC* spējām saistītajām prasībām, kas izklāstītas plašākā noturības pret katastrofām mērķī Nr. 4 "Reaģēšana – uzlabot ES civilās aizsardzības mehānisma reaģēšanas spēju", kurā noteikti *UCPM* reaģēšanas spēju rezultativitātes mērķrādītāji (*SWD*, 26.–28. lpp.).

Jaunākie *ECPP* spēju mērķi arī ietver vairākas spējas, kas līdz šim nav bijušas iekļautas *ECPP*. *ECPP* būtu jāpiešķir lielākas reaģēšanas spējas rīcībai **jūras, piekrastes un iekšzemes ūdeņu piesārņojuma gadījumos**. Šīs nesen apzinātās spēju nepilnības atspoguļo to, ka *UCPM* ir jāreaģē uz kopumā aizvien sarežģītākām katastrofām. To skaitā ir reaģēšanas spējas, piemēram, saistībā ar **tiltiem un elektroenerģijas ražošanu, un ir skaidri redzama vajadzība pēc loģistikas un transporta spējām.** DV/IV turpmākajās brīvprātīgajās saistībās par prioritāti būtu jānosaka šo apzināto nepilnību novēršana.

ii. Koordinācijas stiprināšana starp DV/IV aktīvai spēju mērķu īstenošanai

Lēmums piedāvāt spējas un reģistrēt tās *ECPP* joprojām ir pilnībā atstāts DV/IV ziņā. Šis brīvprātīgais process ir *ECPP* neatņemama sastāvdaļa, un tas būtu jāsaglabā. Tomēr **koordinēti centieni palielināt spēju mērķa tvērumu, izmantojot *ECPP* resursus, stiprinātu *UCPM* reaģēšanas spējas**, vienlaikus maksimāli efektīvi izmantojot DV/IV un Komisijas resursus, kas vajadzīgi, lai piedāvātu, sertificētu un reģistrētu spējas *ECPP*.

Ņemot vērā Komisijas Īstenošanas lēmumā (ES) 2025/704 noteiktos vērienīgos jaunos *ECPP* spēju mērķus, pašreizējais spēju mērķu sasniegšanas līmenis ir samazinājies no ~31 % līdz ~15 % no noteiktajiem spēju mērķiem. Tas lielā mērā ir saistīts ar kopējo kvantitatīvo pieaugumu *ECPP* konfigurācijā, kā izklāstīts jaunajos mērķos. Vēlamais spēju mērķis ir palielinājies vidēji par 160 % katrai esošajai spēju kategorijai. Ir ievērojami palielinājies arī dažādu mērķos uzskaitīto spēju veidu skaits – no 37 līdz 50 dažādiem spēju veidiem. Šī atšķirība būtu jāuzskata par īslaicīgu, kamēr DV/IV saskaņo savus piedāvājumus ar *ECPP* mērķiem un tiek veikta piedāvāto spēju sertifikācija.

Koordinācija starp DV/IV un ar tām šo mērķu sasniegšanā varētu sniegt ievērojamus ieguvumus, kas ļautu DV/IV pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus par to, kuras spējas noteikt kā prioritātes savos piedāvājumos rezervei. Reģionālās diskusijas par plānotajiem *ECPP* piedāvājumiem var sniegt izmaksu sadales iespējas, **izstrādājot daudznacionālus moduļus, un veicināt attiecīgo spēju veidu līdzsvarotāku ģeogrāfisko sadalījumu visā *UCPM* teritorijā** atkarībā no vietējā/reģionālā riska profila.

Komisija var arī aktīvi atbalstīt koordinētāku *UCPM* spēju mērķu sasniegšanu, izmantojot dažādus pasākumus, piemēram, stimulējot vajadzīgo spēju veidu reģistrāciju un izmantojot esošos forumus, lai veicinātu koordināciju starp DV/IV. Komisija varētu organizēt diskusijas esošajos forumos, piemēram, Komisijas ekspertu grupā spēju jautājumos un citās tehniskās platformās, kā arī Civilās aizsardzības komitejā, **lai veicinātu viedokļu apmaiņu par plānotajiem *ECPP* piedāvājumiem**. Šīs diskusijas varētu strukturēt pēc spēju kategorijas vai apdraudējuma. To pamatā varētu būt esošie politikas mērķi, piemēram, Savienības noturības pret katastrofām mērķis (*DRG*) Nr. 4, "Reaģēšana – stiprināt Savienības civilās aizsardzības mehānisma reaģēšanas spējas", kurā noteiktas kritiskās spēju kategorijas, un izstrādātie katastrofu scenāriji, kas sniedz vērtīgus ar spējām saistītus ieskatus (pārskats par spēkā esošo *DRG* Nr. 4 tvērumu ir sniegts Komisijas dienestu darba dokumenta 3.b iedaļā, 23. lpp.).

Diskusijas reģionālā līmenī par iespējamu dalību *ECPP* arī ļautu valstu iestādēm īstenot saprātīgu rezerves spēju ģeogrāfisko sadalījumu, vienlaikus apzinot iespējas veidot starptautiskus moduļus, kas spējas uzturēšanas slogu sadala vairāk ieinteresēto personu vidū. Diskusiju sākšana un turpināšana būtu izmaksu ziņā izdevīgs veids, kā Komisijai atbalstīt koordinētāku pieeju Komisijas Īstenošanas lēmumā (ES) 2025/704[1] noteikto spēju mērķu sasniegšanai.

Koordinācija attiecībā uz dalību *ECPP* arī palīdzētu noteikt *ECPP* pieejas robežas. Mērķus, kurus nevar sasniegt ar *ECPP*, neraugoties uz DV/IV koordināciju, varētu sasniegt nepastarpināti, izmantojot *rescEU* vai citus instrumentus, piemēram, sadarbību ar privāto sektoru vai trešām valstīm.

iii. Pielāgošanās dotāciju palielināšana

Nostiprināta *ECPP* pielāgošanās dotāciju shēma varētu palīdzēt sasniegt vēl neīstenotos spēju mērķus.

DV/IV, kuras *ECPP* piedāvā valsts spējas, ir tiesīgas pieteikties *ECPP* pielāgošanās dotācijām, ar kurām tiek nodrošināts finansiāls atbalsts remontiem un uzlabojumiem, tādējādi pilnveidojot *UCPM* izvietošanas laikā piedāvāto spēju gatavību un veiktspēju. Kopš pielāgošanās dotāciju ieviešanas tās katru gadu ir piešķirtas vidēji 4–5 miljonu EUR apmērā. Lai gan valstu iestādes joprojām ir atbildīgas par rezervē reģistrēto valsts spēju izveides un uzturēšanas izmaksām, ES nodrošina, ka reģistrētās spējas var faktiski izvietot un izmantot starptautiskā kontekstā.

Pašreizējos vērtēšanas kritērijos *ECPP* pielāgošanās dotāciju piešķiršanai tiek ņemts vērā tas, vai priekšlikums par **pielāgošanās dotāciju sniedz ieguldījumu vēl neīstenota *UCPM* spējas mērķa sasniegšanā**. Ja izvērtēšanas procesā uzsvars tiktu likts uz šo kritēriju, tas stimulētu dalībvalstis, kuras vēlas saņemt pielāgošanās dotācijas, savos piedāvājumos *ECPP* par prioritāti izvirzīt vēl neīstenotu spējas mērķu sasniegšanu.

Pielāgošanās dotāciju programmas budžeta palielinājums ļautu Komisijai turpināt atbalstīt tās DV/IV, kuras valstu spējas dara pieejamas izvietošanai *UCPM*.

[1] **Komisijas Ieteikums 2023/C 56/01 (2023. gada 8. februāris) par Savienības noturības pret katastrofām mērķiem**
C/2023/400

iv. *ECPP* piedāvājumu un izvietošanas stimulēšana

UCPM aktivizēšanas gadījumā valstis, kas izvieto *ECPP* spējas, ir tiesīgas uz 75 % līdzfinansējuma likmi attiecināmajām izmaksām, kas saistītas ar spējas transportēšanu un darbību. Lai gan šī līdzfinansējuma likme ir izdevīga salīdzinājumā ar nereģistrētām spējām, uz kurām attiecas tikai 75 % līdzfinansējuma likme spējas transportēšanai (nevis darbības izmaksām) *UCPM* izvietošanas laikā, *ECPP* līdzfinansējuma likmes varētu pielāgot, lai vēl vairāk stimulētu spēju reģistrāciju. **Palielinot finansējumu *ECPP* spēju transportēšanai un darbībai līdz 100 %**, tiktu stiprināta DV/IV gatavība piedāvāt papildu spējas *ECPP*, novēršot neskaidrības, kas saistītas ar DV/IV piešķirto spēju izvietošanas izmaksām turpmākās *UCPM* darbībās. Šāda līdzfinansējuma nosacījumu pielāgošana stimulētu turpmākus spēju piedāvājumus rezervei un spēju izvietošanu, tādējādi mudinot dalībvalstis piedāvāt rezervei vairāk valsts spēju un izvietot tās.

b. Ieteikumi attiecībā uz *rescEU*

rescEU ir otrs Savienības civilās aizsardzības mehānisma reaģēšanas spēju pīlārs. Tas ir ātri kļuva par operatīvo aktīvu – laikposmā no 2019. līdz 2024. gadam tika veikta 231 izvietošana (sk. 18. attēlu *SWD*, 40. lpp.). *rescEU* sniedza dzīvības glābšanas atbalstu dažādos katastrofu scenārijos, sākot ar krājumu nodošanu saistībā ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, līdz 2023. gada zemestrīcei Turcijā un Sīrijā un Covid-19, kā arī Eiropas dabas ugunsgrēku sezonās regulāri izmantoja spējas dzēst meža ugunsgrēkus no gaisa.

i. Daudzfunkcionālas un universālas spējas un specializēts atbalsts

Kā analizēts pievienotajā *SWD* (8.–15. lpp.), paredzams, ka *rescEU* nākotnē tiks izmantots arvien biežāk un aizvien dažādākām ārkārtas situācijām. Lai gan *UCPM* katastrofu scenārijos noteikto *rescEU* spēju līmeņu nodrošināšana var būt nereāla, šā scenārija analīze kopā ar neseno *UCPM* aktivizēšanas operatīvo pieredzi var noderēt, izstrādājot **divvirzienu stratēģiju turpmākai *rescEU* attīstībai**, kas īpaši vērsta uz reģistrēto *ECPP* spēju papildināšanu.

Pirmkārt, paturot prātā konkrētām ārkārtas situācijām pielāgotu spēju stratēģisko nozīmi, uzmanība **būtu jāpievērš daudzfunkcionālām un universālām spējām**, kas var sniegt atbalstu dažādos scenārijos. Ja iespējams, vēlamākais risinājums būtu spējas, ko uz laiku iespējams izvietot reaģēšanai kādā ārkārtas situācijā, pēc tam atgriezt tās valstī, kura tās piešķīrusi, un vēlāk atkal izvietot citu ārkārtas situāciju novēršanai. Spējas, kas skartajām iedzīvotāju grupām nodrošina pamatpakalpojumus, kuru pieejamība ir traucēta ārkārtas situācijas dēļ, parasti ir funkcionāli daudzveidīgākas nekā spējas, kas vērstas uz konkrētu apdraudējumu, jo to mērķis ir nodrošināt skartajiem iedzīvotājiem salīdzinoši nemainīgu vajadzību kopumu. Plūdi, konfliktu scenāriji, meža ugunsgrēki, zemestrīces, iedzīvotāju pārvietošana lielā mērogā un citas ārkārtas situācijas rada situācijas, kad lielam skaitam iedzīvotāju ir vajadzīga **patvertne, enerģija, telekomunikācijas un pienācīga medicīniskā aprūpe**, kā arī ar **transportu saistītas spējas**, lai pārvietotu minētos resursus vai pašus skartos cilvēkus. Lielas investīcijas ES līmeņa reaģēšanas spējās, kas atbilst šīm vajadzībām, nodrošina garantētus ieguvumus.

Liela mēroga ārkārtas situācijas, piemēram, liela zemestrīce, var ātri izsmelt valstu spējas un noplicināt attiecīgos krājumus. Pieredze, kas gūta saistībā ar mazāka mēroga ārkārtas situācijām, piemēram, plūdiem, arī liecina, ka tirgi apkārtējos apgabalos var tikt ātri izsmelti, apgrūtinot nepieciešamo preču piegādi situācijas skartajiem iedzīvotājiem. Pārdomāti izvietota bieži nepieciešamu spēju stratēģiskā

rezerve kontinentālā līmenī var palīdzēt Eiropai pilnībā izmantot tās mērogu, reaģējot uz valsts līmeņa katastrofām, tādējādi ļaujot DV/IV vairāk resursu novirzīt tādu spēju attīstīšanai, kas ir pielāgotas to konkrētajam riska profilam.

Šie pasākumi nodrošina to, ka lielāka daļa skarto iedzīvotāju ātri saņem palīdzību, un ārkārtas situācijā tiek atbrīvotas koordinācijas spējas. Atbrīvotās koordinācijas spējas ES un dalībvalstu līmenī varētu mērķtiecīgāk vērst uz to, lai izvietotu specializētās spējas, kas pielāgotas konkrētajam ārkārtas situācijas veidam, ko var būt grūtāk apzināt un izvietot valsts sistēmu ietvaros.

Otrkārt, scenāriji, kas izstrādāti saskaņā ar *UCPM*, norāda arī uz nepieciešamību **vienlaikus apzināt un attīstīt būtiskas specializētās spējas**, kuras valstu līmenī izmaksu ziņā nav lietderīgi attīstīt vajadzīgajos daudzumos. Nozīmīgākie piemēri, kas pēdējos gados ir veiksmīgi īstenoti atbilstoši šai pieejai, cieši sadarbojoties DV/IV un Komisijai, ir spējas dzēst mežu ugunsgrēkus no gaisa un ar *CBRN* saistītu spēju attīstība. Šī ciešā sadarbība turpināsies arī tad, ja nākotnē tiks veikti pasākumi šo spēju attīstīšanai. *UCPM* scenāriju veidošanas iniciatīva sniedz dažādas norādes par iespējamām turpmākām vajadzībām ar ***CBRN* saistītās jomās** vai vajadzībām **pēc specializētām medicīniskām zināšanām** par konkrētiem apdraudējumiem, tai skaitā kara brūču un/vai masveida katastrofās cietušo ārstēšanu.

ii. Proaktīva stiprināšana

Ievērojama *UCPM* budžeta daļa (3,2 miljardi EUR 2019.–2024. gadā) ir investēta tādu spēju attīstībā, kuras DV/IV un Komisija uzskatīja par pietiekami svarīgām, lai pamatotu to stiprināšanu ES līmenī, papildinot atsevišķu dalībvalstu sagatavotību. Ņemot vērā mainīgo risku un apdraudējumu situāciju, šīs **investīcijas *rescEU* būtu jāturpina un, ja iespējams, jāpalielina**, lai *UCPM* nākotnē spētu atbalstīt DV/IV liela mēroga ārkārtas situācijās, kas pārsniegtu valstu spējas.

Pašreizējās dotācijas *rescEU* spēju izveidei un uzturēšanai beigsies 2027. gadā, kad noslēgsies spēkā esošās daudzgadu finanšu shēmas (DFS) 2021.–2027. gadam periods. Ja netiks nodrošināts finansējums esošo *rescEU* spēju uzturēšanai, izveidotās spējas vairs netiktu uzturētas vai to uzturēšana tiktu pārtraukta un tiktu zaudētas būtiskās investīcijas, kas veiktas spēju izstrādes laikā. Tas ietver stratēģiskos krājumus patvertņu nodrošināšanai, elektroenerģijas ražošanu ārkārtas situācijās, *CBRN* un medicīnas preces, kā arī spējas ugunsgrēku dzēšanai no gaisa, kas kopš 2019. gada darītas pieejamas katru gadu.

Meža ugunsgrēku dzēšanas gaisa kuģi, kas darīti pieejami saskaņā ar *rescEU* spēju pārejas posmā, ir īpaši atkarīgi no paredzama finansējuma, jo minētie gaisa kuģi tiek darīti pieejami katru gadu dabas ugunsgrēku sezonā, līdz kļūs pieejama *rescEU* ugunsdzēsības gaisa kuģu pastāvīgā flote.

Pašreizējais spēju kopums ir izveidots, lielā mērā reaģējot uz nepieciešamību risināt notiekošas vai nenovēršamas ārkārtas situācijas vienā vai vairākās DV/IV. Tāpēc spējas lielākoties tika izmantotas vai nu uzreiz, to izveidošanas brīdī, vai viena gada laikā pēc tam. *UCPM* spēja nodrošināt, ka ātri tiek pieņemti īstenošanas akti, piešķirtas dotācijas un pēc tam iepirkti materiāli un aprīkojums dalībvalstīm, lai izveidotu *rescEU* spējas, liecina par sistēmas pielāgojamību. Lai gan spēja pielāgoties ir būtiska funkcionējošai katastrofu pārvarēšanas sistēmai, reaģējoša pieeja ir jāpapildina ar lielāku tālredzību un proaktīvas sagatavotības kultūru, lai risinātu problēmas, kas saistītas ar Eiropas jauno risku un apdraudējumu ainu.

Lai gan *UCPM* un attiecīgās ieinteresētās personas izprata vajadzību pēc ES līmeņa reaģēšanas spējām, kas papildina spējas, ko nodrošina valstu sistēmas, vienprātība par stratēģisko ES līmeņa reaģēšanas

spēju koncepciju tika panākta tikai pēc traģiskajiem meža ugunsgrēkiem Portugālē 2017. gadā un 2018. gada meža ugunsgrēku sezonas, kas skāra Ziemeļeiropu. Attiecībā uz papildu spējām, piemēram, medicīniskiem/*CBRN* krājumiem un krājumiem patvertņu nodrošināšanai, šis modelis tika atkārtots divas reizes – Covid-19 pandēmijas laikā 2020. gadā un pēc kara atgriešanās Eiropā 2022. gadā –, kad kļuva pieejams papildu finansējums no Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta, lai reaģējošā veidā varētu pieņemt tiesību aktus un attīstīt *rescEU* spējas steidzamu vajadzību apmierināšanai. Šī pieeja ir dārga un mazāk efektīva, jo tā prasa, lai materiāli un speciālās zināšanas tiktu iepirktas laika trūkuma apstākļos vai liela globālā pieprasījuma periodā, kā tas bija Covid-19 pandēmijas laikā.

RescEU kā ES līmeņa reaģēšanas spēju rezerves proaktīva stiprināšana tiešā veidā atbilst Savienības sagatavotības stratēģijas 26. pamatdarbībai, kurā pausts aicinājums palielināt esošās *rescEU* spējas apvienojumā ar papildu galveno spēju apzināšanu iespējamai attīstīšanai ES līmenī. Lai efektīvi palielinātu *rescEU* spējas, attīstībai būtu jānotiek papildinošā veidā līdztekus citu iniciatīvu, piemēram, *ECPP*, izstrādei, izmantojot attiecīgās priekšrocības resursu izmantošanai visefektīvākajā veidā.

Ņemot vērā sagaidāmās problēmas saistībā ar klimata pārmaiņām un ģeopolitiskajām norisēm, *UCPM* ir jāmācās no *rescEU* izveidē gūtās pieredzes. Lai izmantotu *rescEU* kā stratēģiskas reaģēšanas spējas potenciālu, **tas ir jāattīsta pirms ārkārtas situāciju rašanās.** Kā uzsvērts pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā, *UCPM*, pamatojoties uz rezultātiem, kas iegūti sadarbībā ar dalībvalstīm īstenotās scenāriju veidošanas iniciatīvas ietvaros, ir sniedzis pienācīgi pamatotu pārskatu par spējām, kas vajadzīgas, lai reaģētu uz 16 vissteidzamāk novēršamajiem apdraudējumiem.

iii. Papildināšana pēc izvietošanas

Ievērojama daļa *rescEU* krājumu jau ir izmantoti saistībā ar Covid-19, 2023. gada zemestrīci Turcijā un Krievijas agresijas karu pret Ukrainu. Lai gan lielais pieprasījums izceļ ES līmeņa *rescEU* spēju nozīmi, finansējuma un racionalizētu mehānismu trūkums izsmelto krājumu papildināšanai mazina *rescEU* krājumu veidošanas centienu turpmāko uzticamību.

Ņemot vērā *SWD* (39.–41. lpp.) aprakstīto krājumu straujo izlietojumu, nav pietiekama finansējuma, lai sākotnējā kapacitātē un efektivitātē atjaunotu vairākus būtiskus krājumus, kas izveidoti, reaģējot uz vajadzībām, kuras izriet no Covid-19 vai Krievijas agresijas kara pret Ukrainu. Kopējais ģeneratoru skaits, kas joprojām ir pieejami saskaņā ar *rescEU* izveidotajām "ārkārtas energoapgādes spējām", liecina, ka 2025. gada februārī krājumos joprojām bija 2564 no sākotnēji iepirktajiem 5630 ģeneratoriem. Neraugoties uz to, ka joprojām ir pieejams ievērojams skaits *rescEU* ģeneratoru, turpmāka analīze liecina, ka 98 % no tiem ir maza jauda un tie spēj nodrošināt elektroenerģiju individuālām mājsaimniecībām. Pašlaik krājumā nav tādu vidēja lieluma ģeneratoru, kas spētu nodrošināt pietiekamu enerģiju kritiskajai infrastruktūrai, piemēram, slimnīcām. Līdz tam laikam, kad būs darīti pieejami papildu līdzekļi un tiks papildināti ģeneratoru krājumi, *rescEU* enerģijas spējas izvietošana attiecīgās infrastruktūras atbalstam ir praktiski neiespējama.

Ar *RescEU* pagaidu patvertņu nodrošināšanas spēju saistītos krājumus ietekmē līdzīgas problēmas. Patlaban pieejamās patvertņu nodrošināšanas spējas kopā ar spējām, kas tiek iepirktas, var nodrošināt izmitināšanu 9000 personām; šis skaitlis ir desmit reizes mazāks nekā minimālā patvertņu nodrošināšanas spēja, kas noteikta scenāriju izstrādes iniciatīvā.

Lai gan ir atzīts, ka ir svarīgi uzturēt kritiski svarīgu resursu stratēģiskos krājumus gatavībā, lai atbalstītu DV/IV lielu ārkārtas situāciju laikā, budžeta ierobežojumi ietekmē šo krājumu pieejamību. Ņemot vērā

iepriekšējo izvietošanu, ar patlaban pieejamajiem ārkārtas elektroenerģijas ģeneratoru un patvertņu krājumiem būtu iespējams nodrošināt tikai ierobežotu atbalstu DV/IV, kurām būtu vajadzīga palīdzība nākamajā lielajā ārkārtas situācijā.

Ja paredzēts, ka, izmantojot krājumus un *rescEU* spējas plašākā nozīmē, vajadzības gadījumā tiks sniegta ātra palīdzība, to **operatīvā gatavība pēc izvietošanas būtu ātri jāatjauno.** Tas ietver budžeta saistības regulāri atjaunot bojāto aprīkojumu un papildināt izsmeltos krājumus. Tādējādi tiktu stiprināta *rescEU* kā *UCPM* sagatavotības pīlāra stratēģiskā loma un novērsts reaktīvu *ad hoc* iepirkumu risks ES līmenī.

iv. Pagaidu iepriekšēja izvietošana efektīvai izvietošanai

Dalībvalstis var lūgt palīdzību reaģēšanas spēju pagaidu iepriekšējas izvietošanas veidā. Šī iespēja ir vēl svarīgāka, ņemot vērā problēmas, ko rada dinamiskā risku un apdraudējumu aina, ar ko Eiropai ir jāsaskaras. Lielāka elastība attiecībā uz reaģēšanas spēju iepriekšēju izvietošanu stiprinātu *UCPM* sagatavotības centienus.

Lai gan ne vienmēr ir iespējams precīzi prognozēt spēju izvietošanu, ņemot vērā to, ka ārkārtas situācijas, kurām tās ir izveidotas, pēc būtības ir neparedzamas, ir tādas spējas, kuru gadījumā **iepriekšējas izvietošanas pasākumu elastīgāka izmantošana var ievērojami palielināt aktīvu efektivitāti**.

Cita starpā attiecībā uz dabas ugunsgrēkiem ir īpaša iespēja apvienot *UCPM* spējas un iespējas DV/IV vajadzībām vēl pirms katastrofas sākšanās. *UCPM* rīcībā ir reaģēšanas spējas to DV/IV atbalstam, kuras apkaro meža ugunsgrēkus, un atbilstoša situācijas apzināšanās un analītiskā spēja paredzēt, kurus Eiropas reģionus, visticamāk, regulāri piemeklēs dabas ugunsgrēki. Vajadzības gadījumā DV/IV, izmantojot *UCPM*, varētu censties proaktīvāk izmantot pagaidu iepriekšēju izvietošanu, lai uzlabotu spēju izvietošanas efektivitāti. Spēju iepriekšēja izvietošana notiktu ciešā koordinācijā ar attiecīgajām civilās aizsardzības iestādēm un balstītos uz palīdzības pieprasījumu. Šajā sakarā varētu ņemt vērā arī saistīto darbības izmaksu samērīgumu.

v. *rescEU* izvietošanas efektivitātes palielināšana

rescEU bija iecerēts, lai palīdzētu skartajām DV/IV, ja ar valstu spējām nebūtu iespējams sniegt pietiekamu vai efektīvu palīdzību. Galvenais piemērotais princips ir tāds, ka primārais rīcības mehānisms saskaņā ar *UCPM* joprojām ir valsts solidaritātes izpausme. *rescEU* sniedz palīdzību, ja vispārējās esošās spējas valsts līmenī un tās, ko dalībvalstis iepriekš apņēmušās nodrošināt *ECPP*, nespēj nodrošināt efektīvu reakciju.

Praksē tas nozīmē, ka, pirms tiek izvērtētas pieejamās *rescEU* spējas, ir jānosaka, vai ir pieejamas DV/IV spējas reaģēt uz palīdzības pieprasījumu. Tas var radīt nevajadzīgus kavējumus palīdzības sniegšanā skartajiem iedzīvotājiem. Pēc vētras *Éowyn* 2025. gada janvārī aptuveni 710 000 mājsaimniecību skāra elektroapgādes pārtraukumi, un piecas dienas pēc vētras vairāk nekā 133 000 objektu valstī joprojām ietekmēja elektroapgādes pārtraukumi. Lai gan Dānija un Luksemburga spēja atbildēt uz palīdzības pieprasījumu, piegādājot piecus ģeneratorus, no *rescEU* krājumiem pieejamo ģeneratoru iespējamā mobilizācija, lai apmierinātu vajadzības, notika tikai pēc tam, kad DV/IV paziņoja par Īrijas pieprasījuma apmierināšanai izmantojamo valsts spēju trūkumu.

Lai panāktu efektīvāku *UCPM*, *ERCC* vajadzētu būt iespējai izvēlēties **ātrāk pieejamās un efektīvākās reaģēšanas spējas**. Procesu vienkāršošana ietaupa laiku, īpaši attiecībā uz tiem spēju veidiem, kas tiek

izmantoti, reaģējot uz katastrofām, kuras strauji attīstās, piemēram, *CBRN* scenārijiem vai dabas ugunsgrēkiem.

vi. *RescEU* līdzfinansējuma likmju vienkāršošana

Pašreizējās līdzfinansējuma likmēs *rescEU* izvietošanai tiek nošķirtas transporta izmaksas un darbības izmaksas; 100 % transporta izmaksu ir atgūstamas no ES finansējuma un 75 % no darbības izmaksām, kas saistītas ar ugunsgrēku dzēšanu no gaisa, ir attiecināmas uz *rescEU*. Atlikušie 25 % no darbības izmaksām, kas saistītas ar spējas dzēst meža ugunsgrēkus no gaisa izvietošanu ES, ir jāsedz tai DV/IV, kura to pieprasa. Divos gadījumos ES finansējumu var saņemt līdz pat 100 % apmērā no darbības izmaksām. Tās ietver izmaksas par spējām, kas izveidotas, lai reaģētu uz "zemas varbūtības riskiem ar lielu ietekmi" (*Lo-Hi*) un gadījumiem, kad *rescEU* spējas tiek izvietotas ārpus ES.

Praksē līdzfinansējuma likmju diferenciācija atkarībā no ārkārtas situācijas veida nevajadzīgi sarežģī ārkārtas situācijas pamatā esošās administratīvās procedūras salīdzinājumā ar attiecīgajām izmaksām. *RescEU* dotāciju pārskats liecina, ka meža ugunsgrēku dzēšanas no gaisa (*AFFF*) spējas nolīgšana 2024. gada ugunsgrēku sezonā izmaksāja 1 līdz 1,5 miljonus EUR, bet dotācijas atbilstošas *rescEU* spējas izveides finansēšanai tiek lēstas 100 miljonu EUR apmērā. *AFFF* spējas izvietošanas un ekspluatācijas izmaksas 2024. gada ugunsgrēku sezonā var lēst 400 000 EUR apmērā par darbības nedēļu. Attiecīgo līdzfinansējuma likmju piemērošana transportam un darbības līdzekļiem nozīmē, ka vidēji 64 000 EUR (16 %) no izvietošanas izmaksām uzņemošajai valstij vai pieprasījuma iesniedzējai valstij ir jāsedz pašai. Lielākā daļa izmaksu, kas saistītas ar spējas pieejamības nodrošināšanu ES līmenī, ir par spējas sākotnējo nodrošināšanu, nevis tās darbību.

Praksē atšķirīgās darbības izmaksu finansējuma likmes neietekmē lēmumu aktivizēt *UCPM* un *rescEU*. Saistībā ar notiekošu ārkārtas situāciju, kas draud pārslogot valstu spējas, galvenā uzmanība tiek pievērsta apdraudējuma ietekmes ātrai ierobežošanai, aktivizējot pieejamos resursus neatkarīgi no finansējuma likmēm. Salīdzinot ar sākotnējām spējas izveides izmaksām un kopējām izmaksām par spējas izvietošanu ārkārtas situācijā, darbības izmaksu daļa, kas netiek līdzfinansēta, ir nenozīmīga un tai nav praktiska mērķa.

***rescEU* spēju transportēšanai un darbībai piemērojamo attiecināmo finansējuma likmju konsolidācija līdz 100 %**un atšķirīgu noteikumu atcelšana attiecībā uz *Lo-Hi* spējām vienkāršotu administratīvo slogu visām ārkārtas situācijā iesaistītajām pusēm un racionalizētu atbalstu, ko *UCPM* sniedz DV/IV.

vii. Iepirkuma vienkāršošana

Lēmuma Nr. 1313[2] 12. panta 3.b punktā Komisijai ir paredzēta iespēja vajadzības gadījumā tieši iepirkt, iznomāt, izīrēt vai citādi nolīgt spējas, bet ir prasīts pieņemt attiecīgu īstenošanas aktu, lai noteiktu iepērkamo spēju un tās daudzumu. Neraugoties uz to, ka īstenošanas aktu var pieņemt saskaņā ar steidzamības procedūru, šis administratīvā procesa posms var ievērojami aizkavēt iepirkumu par vairākām nedēļām, tādējādi radot sekas attiecībā uz darbību.

Liela mēroga ārkārtas situācijās, piemēram, Krievijas agresijas karā pret Ukrainu vai Covid-19 pandēmijas laikā, *UCPM* piedāvā DV/IV iespēju apvienot to kritiski svarīgo spēju iepirkuma vajadzības lielākās daļās, kuras var iepirkt ātrāk, nekā atsevišķas DV/IV varētu vienas pašas. Tas palīdz pasargāt DV/IV no deficīta

[2] Lēmums 2013/1313 - LV - EUR-Lex

pasaules mērogā un dinamiskām cenu svārstībām, apvienojot pirktspēju un izvairoties no konkurences starp DV/IV. Liela mēroga ģeneratoru un individuālo aizsardzības līdzekļu (IAL) trūkums Krievijas kara pret Ukrainu un Covid-19 pandēmijas sākotnējos posmos liecina par pasaules tirgus dinamisko raksturu liela mēroga ārkārtas situācijās. Ja atceltu prasību par īstenošanas aktu tiešā iepirkuma laikā, Komisija varētu ātri rīkoties, lai nodrošinātu vajadzīgo spēju, pirms vispārējais pieprasījums ir ievērojami pārsniedzis piedāvājumu vai ir noticis dramatisks cenu kāpums. **Tiešā iepirkuma procedūras vienkāršošana ļautu pilnībā izmantot šo *UCPM* instrumentu**.

Komisija varētu arī izmantot plašākas kopīgā iepirkuma iespējas, kas paredzētas 2024. gada septembrī pieņemtās pārskatītās ES Finanšu regulas[3] 168. panta 3. punktā. Saskaņā ar jauno regulu Komisija varētu atbalstīt vairākas dalībvalstis, darbojoties kā centralizētu iepirkumu struktūra tām dalībvalstīm, kuras vēlas iepirkt līdzīgu aprīkojumu, tādējādi izmantojot apjomradītus ietaupījumus, lai panāktu labāku cenu noteikšanu dalībvalstīm, vienlaikus atbalstot saderīga aprīkojuma iepirkumu.

c. Plašāki apsvērumi par reaģēšanas spēju attīstību

Lai gan iepriekš minētie ieteikumi attiecas konkrēti uz *ECPP* vai *rescEU* spējām, tie risina vispārējus jautājumus saistībā ar abiem reaģēšanas spēju instrumentiem, un to mērķis ir veicināt *UCPM* reaģēšanas spēju attīstību no sistēmiskā viedokļa. Tas ietver īpašas uzmanības pievēršanu izmaiņām, kas attiecas gan uz *rescEU*, gan *ECPP*, kā arī ciešāku saikni ar ieinteresētajām personām, kuras pašlaik atrodas *UCPM* darbību perifērijā vai ārpus tās.

i. Uz sniegumu balstīta pieeja spēju attīstīšanai

Tā kā ir paplašinājies to spēju instrumentu klāsts, kas pieejami izvietošanai *UCPM* ietvaros, *UCPM* ir sācis novērtēt progresu spēju vajadzību apmierināšanā, izmantojot uz sniegumu balstītus mērķrādītājus. Lai gan uz spējām balstītie *ECPP* mērķi joprojām ir būtisks instruments *ECPP* struktūras veidošanā, ar *DRG* Nr. 4 (“Reaģēšana – uzlabot ES civilās aizsardzības mehānisma reaģēšanas spējas”) noteiktajiem noturības pret katastrofām mērķiem tika ieviesti darbības mērķrādītāji, kas aptver visas mehānisma ietveros pieejamās izvietošanas iespējas. Tas sniedz visaptverošāku pārskatu par *UCPM* vispārējo sagatavotības līmeni galvenajās jomās. Būtu jāturpina un jāpaplašina pieeja spēju attīstībā panāktā progresa novērtēšanai, izmantojot snieguma rādītājus. Turpmākajos centienos novērst spēju nepietiekamību īpaša uzmanība būtu jāpievērš visu *UCPM* instrumentu, tai skaitā *ECPP*, *rescEU*, privātā tirgus un vajadzības gadījumā tiešā iepirkuma kopējai ietekmei konkrētā sagatavotības jomā. ***UCPM* spēju** pastāvīga uzraudzība un **analīze kopumā** un to salīdzināšana ar izaicinājumiem, ar kuriem *UCPM* saskaras, nodrošinās, ka tas izmanto vispiemērotākās reaģēšanas spējas, lai efektīvi atbalstītu DV/IV ārkārtas situācijās.

ii. *UCPM* spējas papildināt valstu spējas visā Eiropā

Šajā ziņojumā aplūkotās spējas un nepilnības attiecas tikai uz *ECPP* un *rescEU* spējām. Nav ES mēroga pārskata par citām esošajām valstu spējām visās DV un IV. ES mēroga pārskata trūkums par valstu spējām ir raksturīgs jomai, kurā ES ir tikai atbalsta kompetence. Liela mēroga ārkārtas situācijas, piemēram, Covid-19 pandēmija, liecina, ka **konkrētos gadījumos pārskatam par konkrētām valstu spējām var būt būtiska nozīme *UCPM* vispārējās efektivitātes palielināšanā** (piemēram, attiecībā uz intensīvās terapijas

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES, Euratom) 2024/2509 (2024. gada 23. septembris) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam (pārstrādāta redakcija).

gultu vai apdegumu ārstēšanas nodaļas pieejamību). Respektējot valsts iestāžu primāro lomu katastrofu pārvarēšanā, *UCPM* spēja vajadzības gadījumā ātri atbalstīt DV/IV varētu iegūt no plašākas informācijas apmaiņas par būtisku valsts spēju, arī krājumu, pieejamību. ES mēroga informētība par būtiskajiem krājumiem ir īpaši svarīga, lai īstenotu ES mēroga krājumu veidošanas stratēģiju, kā paredzēts sagatavotības savienības stratēģijas 2. iedaļas 9. pamatdarbībā "Vitālo sabiedrības funkciju noturība". Lai gan informācijas apmaiņu varētu ierobežot, attiecinot to tikai uz konkrētiem apstākļiem, šīs datu kopīgošanas metodikas un procesi, kas sagatavoti iepriekš, ļautu *UCPM* vajadzības gadījumā ātri izvērst datu kopīgošanu un attiecīgi reaģēt.

iii. Mazāk aizsargātas grupas

DRG, ko atbalsta viens no galvenajiem horizontālajiem ieteikumiem, kas izrietēja no scenāriju veidošanas iniciatīvas *UCPM* ietvaros, uzsver, ka ir vajadzīga iekļaujoša pieeja civilajai aizsardzībai, nodrošinot, ka ārkārtas situācijā neviens netiek atstāts novārtā. Spējas sniegt pakalpojumus skartajām iedzīvotāju grupām ir sistemātiski jāizvērtē, lai saprastu, kā tiks apmierinātas mazāk aizsargātu iedzīvotāju, piemēram, konkrētu vecuma grupu vai invalīdu vajadzības. Spējas, kas izvietotas saistībā ar *UCPM* aktivizēšanu, pēc definīcijas darbojas liela mēroga ārkārtas situācijā, kas skar lielu skaitu iedzīvotāju – arī tos, kuriem ir īpašas vajadzības. Attīstot reaģēšanas spējas, arī spēju standarta operāciju procedūrās, mācībās un praktiskās nodarbībās, šo vajadzību nodrošināšanai arī turpmāk būtu jāpievērš pienācīga uzmanība. *UCPM* ir pienākums ārkārtas operāciju laikā **ņemt vērā mazāk aizsargātu grupu vajadzības**, nodrošinot, ka spējas ir pielāgotas, lai nodrošinātu skarto iedzīvotāju, ieskaitot personu ar invaliditāti, dažādās vajadzības.

iv. *ERCC* starpnozaru situācijas apzināšanās

UCPM rīcībā ir plašs situācijas apzināšanās rīku klāsts, lai uzraudzītu un prognozētu globālās norises un radītu informācijas produktus ieinteresētajām personām ārkārtas situācijās. Viena no nesenākajiem sasniegumiem ir globālās situācijas uzraudzības sistēmas (*GSS*) izveide, kas apkopo vairākus informācijas avotus vienā interaktīvā *GSS* infopanelī. Kopā ar *Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojumu (*CEMS*) un tā apdraudējuma uzraudzības platformām, kas var uzraudzīt, piemēram, plūdus, dabas ugunsgrēkus un sausumu, *ERCC* jau izmanto ievērojamu informācijas apjomu. Šīs spējas nodrošina noderīgus resursus *UCPM* ieinteresētajām personām un veicina tā darbības efektivitāti.

Lai gan kritiski svarīgu pakalpojumu, piemēram, enerģētikas un transporta, uzraudzība notiek ES vai valstu līmenī, **pašlaik nav kopīgas situācijas apzināšanās, kas reāllaikā apvienotu vairākus nozaru pārskatus ar datiem par apdraudējumiem, lai palīdzētu novērtēt iespējamo ietekmi Eiropas līmenī**. Ziņas par būtiskiem ar infrastruktūru saistītiem traucējumiem nonāk *ERCC* tikai ar skartās valsts civilās aizsardzības iestāžu vai sabiedrisko mediju ziņojumu starpniecību. *ERCC* būtu jāturpina un vēl vairāk jāpalielina atbalsts dalībvalstīm krīžu starpnozaru seku pārvarēšanā, pamatojoties uz pastiprinātu plānošanu un visaptverošāku analīzi un situācijas apzināšanos. Tas būtu tiešs atbalsts sagatavotības savienības stratēģijas 3. pamatdarbībai "Stiprināt Ārkārtas reaģēšanas koordinācijas centru" un 25. pamatdarbībai "Izveidot ES krīžu koordinācijas centru". Pirmais solis ceļā uz integrētāku pieeju būtu valstu civilās aizsardzības iestāžu neklasificētu un atjauninātu datu iekļaušana *GSS*. Šāda integrācija nāktu par labu gan *ERCC*, gan valstu civilās aizsardzības iestādēm un nodrošinātu *UCPM* kopīgu situācijas atspoguļojumu Eiropas līmenī. Tādējādi nostiprināts *ERCC* tiktu sistemātiski iekļauts esošajās nozaru uzraudzības sistēmās, lai uzlabotu tā situācijas apzināšanos, un tas vienlaikus varētu sniegt DV/IV informāciju par kritiski svarīgu pakalpojumu iespējamiem pārtraukumiem.

v. Konflikta/kara scenāriju izvērtēšana

UCPM galvenais mērķis ir mazināt dabisku vai nejaušu apdraudējumu ietekmi uz iedzīvotājiem un vidi. Tomēr Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir būtiski mainījis risku un apdraudējumu ainu. Lai gan sagaidāms, ka pieaugošās klimata pārmaiņu ietekmes dēļ *UCPM* aktivizēšanas gadījumu skaits saistībā ar tradicionālām katastrofām saglabāsies augsts vai pieaugs, kā izklāstīts pievienotajā *SWD*, ir arī jāturpina izvērst *UCPM* loma Eiropas iedzīvotāju aizsardzībā konfliktu un aizsardzības scenārijos.

Ir jāstiprina civilā un militārā koordinācija **papildus atsevišķu darbību koordinēšanai ārkārtas situācijā un virzībā uz holistisku pieeju, ar ko izveido visaptverošus civilmilitārās sagatavotības pasākumus, kā paredzēts 22. pamatdarbībā sagatavotības savienības stratēģijas iedaļā "Civilmilitārā sadarbība"**. Scenārija iniciatīvā tika uzsvērts, cik svarīgi ir attīstīt šīs attiecības un risināt atlikušās koordinācijas problēmas, lai nodrošinātu, ka dažādas valdības darbības jomas tiek saskaņotas iedzīvotāju aizsardzībai, īpaši konflikta scenārijos.

Konfliktu un kara scenāriju izvērtēšana nolūkā veicināt ciešāku civilmilitāro koordināciju krīžu pārvarēšanā var kalpot par sākumpunktu plašākai divējāda izmantojuma standartu izstrādei tehnoloģiju jomā un tādējādi nodrošināt atdevi no investīcijām abās nozarēs, ja tas ir iespējams.

UCPM būtu sistemātiski jāizdara secinājumi saistībā ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, arī izmantojot *UCPM* "gūtās pieredzes" procesu. Tas varētu sniegt atbalstu sagatavošanās darbībām valstu katastrofu pārvarēšanas sistēmās iespējamiem līdzīgiem nākotnes scenārijiem. Šīs sagatavošanās darbības ietver Ukrainas katastrofu pārvarēšanas un civilās aizsardzības iestāžu gūtās pieredzes izmantošanu attiecībā uz to, kā vislabāk sagatavot valsts sistēmu un *UCPM* konflikta scenārijam.

Esošās reaģēšanas spējas un to **izvietošanas iespējas ir atkārtoti jāpārbauda** un jāpārskata, lai noteiktu to iespējamo ieguldījumu **civiliedzīvotāju atbalstīšanā konfliktu vai kara laikā**. Spējas, kas atkarīgas no militārā personāla vai ekipējuma, var ietekmēt izvietošanas ierobežojumi vai tas, ka nav pieejami būtiski spēju elementiem. Daudzām spējām, kuru mērķis ir atbalstīt skartās personas (piemēram, meklēšana un glābšana, patvertņu nodrošināšana, elektroapgāde ārkārtas situācijās, loģistika un dabas ugunsgrēku dzēšana), arī turpmāk būs būtiska nozīme, un tās varētu stiprināt, īstenojot papildu apmācības par konfliktu izpratni, kā arī nodrošinot individuālos aizsardzības līdzekļus un citu papildu aprīkojumu, kas atbilst konkrētajam konflikta scenārijam. **ES mācības par reaģēšanu un krīzēm un sagatavotību**, kā arī uz scenārijiem balstīta informācijas apmaiņa ir būtiska, lai stiprinātu *UCPM* spējas konflikta vai kara situācijā.

vi. Privātā sektora partnerības

Privātais sektors kā viena no sabiedrības galvenajām ieinteresēto personu grupām būtu jāuzskata par spēcīgu iespējamu partneri *UCPM* un ES sagatavotības jomā plašākā nozīmē. Pieņemtajā ES sagatavotības savienības stratēģijā ir uzsvērts, ka visu attiecīgo nozaru sagatavotībā ir jāiesaista privātā sektora ieinteresētās personas. Šīs nozares nozīme *UCPM* un īpaši civilās aizsardzības pasākumiem jau ir atzīta *DRG* Nr. 5 "Drošums – stabilas civilās aizsardzības sistēmas nodrošināšana", kurā pausts aicinājums **veicināt partnerības ar privātā sektora ieinteresētajām personām gan ES, gan valstu līmenī**. Privātā sektora vienības mijiedarbojas ar valdības veiktajām ārkārtas situāciju pārvaldības darbībām katrā katastrofu pārvarēšanas cikla posmā.

Daudzveidīgais ieinteresēto personu loks, kas ietilpst "privātajā sektorā", rada gandrīz bezgalīgu skaitu savstarpēji izdevīgu attiecību operatīvā un stratēģiskā līmenī. Šo attiecību kā ES mēroga sagatavotības

pastāvīga elementa izpētes un attīstīšanas pamatā nebūtu jābūt ārkārtas situācijas laikā izstrādātiem *ad hoc* risinājumiem. Vairākas iniciatīvas, ko varētu izvērtēt nolūka paplašināt saikni starp publisko katastrofu pārvarēšanu un privāto sektoru, ir šādas:

- **to iespēju formalizēšana un paplašināšana, ko sniedz privāti ziedošanas centri, kurus mitina un pārvalda dalībvalstis un kuri veiks ziedoto preču kvalitātes pārbaudi,** lai tie kalpotu kā *UCPM* spēja novirzīt privāti ziedoto palīdzību skartās valsts iestādēm, kas izstrādāta, lai iekļautu ziedošanas nolīgumus par iepriekš noteiktām precēm un daudzumiem un tādējādi saīsinātu reakcijas laiku un veiktu administratīvo darbu pirms faktiskās ziedošanas ārkārtas situācijā;
- **ārkārtas pasākumu izstrāde sadarbībā ar attiecīgiem industriāliem partneriem** liela mēroga ārkārtas situācijām, piemēram, pandēmijas gadījumos vai konfliktu scenārijos, kā arī netipisku vajadzību gadījumos, piemēram, attiecībā uz ekskavatoru, konteineru vai pašizgāzēju kravas automobiļu izmantošanu, lai atbalstītu sagatavotības savienības stratēģijas 4. iedaļas 19. pamatdarbību "Publiskā un privātā sektora ārkārtas situāciju protokolu izstrāde";
- **Pastiprināta divvirzienu informācijas apmaiņa par apdraudējumiem un riskiem starp iestādēm, akadēmiskajām aprindām un privātiem uzņēmumiem**, ieskaitot apdrošināšanas nozari, lai atbalstītu analīzi par katastrofu pārvarēšanu un palielinātu civiliedzīvotāju un privātā sektora informētību par risku saskaņā ar sagatavotības savienības stratēģijas 4. iedaļas 21. pamatdarbību "Izveidot Eiropas Pētniecības drošības ekspertīzes centru";
- **uzlabota piekļuve tehniskajiem ekspertiem** no privātā sektora, lai atbalstītu sagatavotības un reaģēšanas iniciatīvas, tai skaitā *UCPM* mācību un praktisko nodarbību programmu.

Privātā sektora ieinteresēto personu pastiprināta integrācija katastrofu pārvarēšanas darbībās nenozīmē, ka samazinās valdības loma. Ciešākas sadarbības ar privāto sektoru mērķis ir izvairīties no paralēlu sagatavotības un reaģēšanas pasākumu izveides un izmantot visus pieejamos resursus, lai kopīgi novērstu katastrofas un mazinātu to sekas, kad tās rodas.

vii. Ziedošanas centri

Ziedošanas centri, kas privāto vai trešo valstu palīdzību natūrā ļauj novirzīt cietušajiem iedzīvotājiem, izmantojot *UCPM*, **ir izrādījušies efektīvi, palielinot *UCPM* pievienoto vērtību** un vienlaikus līdz minimumam samazinot papildu izmaksas, kā arī sniedzot administratīvu atbalstu saņēmējvalsts iestādēm. No kara pret Ukrainu sākuma līdz 2025. gada aprīlim *UCPM* spēja novirzīt uz Ukrainu un kara skarto reģionu preces no privātiem uzņēmumiem un trešām valstīm gandrīz 15 miljonus EUR vērtībā. Tas tika panākts, iesaistot Beļģiju un Poliju kā centru uzņēmējvalstis un piešķirot dotācijas centru darbībai kopā 3,5 miljonu EUR apmērā.

Lai labāk izmantotu *UCPM* loģistikas un administratīvo darbību un procedūru plūsmas un ārējo ziedojumu potenciālu nākotnē, būtu jālikvidē šķēršļi pašreizējās centra pieejas īstenošanai, palielinot darbības elastību. Veidojot centrus *rescEU* satvarā, izveidotajiem centriem patlaban ir jābūt tematiski saistītiem ar esošajām *rescEU* spējām. Attiecībā uz reaģēšanu uz situāciju Ukrainā šis ierobežojums nosaka, ka caur centriem tiek novirzīti tikai tie resursi, kas ir noteikti *rescEU* satvarā, neraugoties uz daudz plašākajām Ukrainas iestāžu vajadzībām. Izveidotie nozaru centri ir veiksmīgi izmēģinājuma projekti. **Centru iniciatīvas attīstīšana plašākā spējā, kas ietvertu vispārēju centru izveidi, ļautu *UCPM* labāk nodrošināt skartās valsts vajadzības**, vienlaikus paverot iespējas jauniem sadarbības veidiem ar privāto sektoru un līdzīgi domājošiem partneriem turpmākās ārkārtas situācijās.

Ir svarīgi, lai tās DV/IV, kuras mitina un pārvalda centrus, veiktu ziedoto preču kvalitātes pārbaudes un pārvaldītu to piegādi, tādējādi nodrošinot valdības uzraudzību attiecībā uz ziedojumiem, kas ir viens no *UCPM* stūrakmeņiem.

viii. Krājumu veidošana

Krājumu veidošana nodrošina tūlītēju piekļuvi kritiski svarīgām precēm ārkārtas situācijā. Šī pieeja var būt īpaši noderīga saistībā ar precēm, kuras ietekmē straujš vispārējā pieprasījuma pieaugums, piemēram, attiecībā uz IAL un terapijas līdzekļiem globālas pandēmijas laikā. Tas pats attiecas uz lielākiem izstrādājumiem, kuriem ir ilgs piegādes laiks un ierobežots piegādātāju skaits, piemēram, lieljaudas ģeneratoriem. Kopš *rescEU* krājumu izveides tie ir bijuši noderīgi DV/IV dažādos kontekstos, nodrošinot pirmās nepieciešamības preces daudzumos, kas pārsniedz valstu līmenī parasti pieejamos daudzumus.

Pašreizējo *rescEU* krājumu daudzveidība vēl vairāk izceļ to vērtību, ņemot vērā neskaidru nākotni, un iepriekšējie aktivizēšanas gadījumi liecina, ka pat ierobežota krājumu kategoriju izlase var sniegt ieguldījumu reaģēšanas operāciju īstenošanā dabas katastrofu, epidēmiju un konfliktu scenāriju gadījumā.

Pašreizējie *rescEU* krājumi ietver tikai pirmās nepieciešamības preces medicīniskai un *CBRN* reaģēšanai, elektroenerģijas ražošanai ārkārtas situācijās un patvertņu nodrošināšanai, un **būtu jāapsver iespēja tos paplašināt, iekļaujot citus resursus, kas var palīdzēt katastrofu pārvarēšanas dalībniekiem/iestādēm sniegt tūlītēju palīdzību ārkārtas situācijās**. Ideālā gadījumā krājumu veidošana būtu jākoncentrē uz ilgizturīgām precēm, kuras var piešķirt uz laiku un izmantot dažādās ārkārtas situācijās.

UCPM krājumu veidošanas centieni ir krīzes pārvarēšanas nozares ieguldījums plašākā ES krājumu veidošanas stratēģijā, kas pašlaik tiek izstrādāta pieņemšanai 2025. gada jūnijā.

4. Secinājums

UCPM ir ES līmeņa reaģēšanas spēja Eiropas katastrofu pārvarēšanas nozarē. Kopš tā izveides tā reaģēšanas spējas ir palielinājušās un pielāgotas DV/IV vajadzībām. Lai nodrošinātu šo nepārtraukto attīstību, Komisijai un valstu civilās aizsardzības iestādēm ir jāapņemas uzturēt tādu *UCPM*, kura pamatā ir iesaistīto valstu solidaritāte.

Dinamiskās risku un apdraudējumu ainas ietekme, kas aprakstīta dažādos riska pārskatos un *UCPM* scenāriju veidošanas iniciatīvā, apstiprina tendenci, kas jau tiek pieredzēta *UCPM* aktivizēšanas laikā. Papildus aktivizācijai ar īsu reaģēšanas laiku atsevišķu apdraudējumu gadījumos, kas tradicionāli bija civilās aizsardzības iestāžu pārziņā, *UCPM* tagad tiek aicināts sniegt atbalstu arī sarežģītākās ārkārtas situācijās. Apdraudējumu un ievainojamības kopums izraisa ilgstošas ārkārtas situācijas, kas ir ievērojami sarežģītākas un nereti ar tālejošām sekām.

Apvienojot izpratni par gaidāmajām problēmām, ko *UCPM* nāksies risināt, un mehānismam pieejamo reaģēšanas spēju analīzi, šajā dokumentā ir sniegta virkne ieteikumu, kuru mērķis ir turpināt *UCPM* reaģēšanas spēju attīstīšanu.

Šajā ziņojumā sniegtie 15 ieteikumi ir sagrupēti divās grupās, kas attiecas uz diviem *UCPM* reaģēšanas spēju pīlāriem, proti, *ECPP* un *rescEU*, un trešā kategorija ietver ieteikumus, kas nav tieši saistīti ar spēju veidu un atbalsta reaģēšanas spēju attīstīšanu plašākā nozīmē.

Ieteikumi attiecībā uz Eiropas civilās aizsardzības rezervi (*ECPP*):

i. strādāt, lai novērstu šajā ziņojumā konstatēto *ECPP* spēju nepietiekamību (piemēram, tādās jomās kā dabas ugunsgrēku dzēšana, neatliekamās medicīniskās palīdzības spējas, jūras, piekrastes un iekšzemes ūdeņu piesārņošanas gadījumi, tilti, elektroenerģijas ražošana, transports un loģistika);
ii. stiprināt koordināciju ar DV/IV un starp tām, lai sasniegtu spēju mērķus;
iii. palielināt finansējumu pielāgošanās dotācijām;
iv. stimulēt dalību *ECPP*, palielinot finansējumu izvietošanas laikā.

Ieteikumi attiecībā uz *rescEU*:

i. koncentrēt spēju turpmāko attīstību galvenokārt uz daudzfunkcionālām un universālām spējām (piemēram, attiecībā uz patvertni, elektrību, telekomunikācijām, medicīnisko aprūpi, transportu un loģistiku) un vajadzības gadījumā uz papildu specializētā atbalsta spējām (piemēram, ar *CBRN* saistītās jomās vai specializētām medicīniskām zināšanām par konkrētiem apdraudējumiem);
ii. nodrošināt paredzamu budžeta palielinājumu līdzekļu papildināšanai pēc *rescEU* izvietošanas, lai īstenotu proaktīvāku pieeju spēju veidošanai;
iii. palielināt *rescEU* izvietošanas efektivitāti, ātrāk pieņemot izvietošanas lēmumus un izmantojot iepriekšējas izvietošanas iespējas;
iv. vienkāršot līdzfinansējuma likmes *rescEU* spēju izvietošanai un racionalizēt iepirkuma procesu.

Plašāki apsvērumi par reaģēšanas spēju attīstību:

i. censties izmantot uz sniegumu balstītus mērķus *UCPM* spēju turpmākai attīstībai;
ii. apsvērt labāku informācijas apmaiņu par konkrētu valsts spēju pieejamību, lai palielinātu *UCPM* vispārējo efektivitāti;
iii. uzlabot izpratni par mazāk aizsargātu grupu vajadzībām ārkārtas operāciju laikā;
iv. turpināt uzlabot *ERCC* starpnozaru situācijas apzināšanos;
v. apsvērt konfliktu/kara scenārijus, plānojot spēju turpmāku attīstīšanu;
vi. vajadzības gadījumā paplašināt privātā sektora partnerības, arī attīstot ziedošanas centrus, lai tie kļūtu par plašāku *UCPM* spēju;
vii. apsvērt plašāka ārkārtas reaģēšanas preču klāsta uzkrāšanu.

Papildus šiem ieteikumiem, tā kā sagatavotība kļūst par **transversālu sabiedrības jautājumu**, nevis tikai katastrofas pārvarēšanas dalībnieku/iestāžu atbildību, *UCPM* var veicināt šo virzību uz visaptverošu sabiedrības pieeju, sniedzot savas speciālās zināšanas par sagatavotību tām nozarēm, kuras nesen sākušas iesaistīties šajā jomā. Lai risinātu turpmākās problēmas, kas būs aizvien sarežģītākas, *UCPM* reaģēšanas spējām būs jāpārsniedz tradicionālās ārkārtas reaģēšanas spējas saskaņā ar ES sagatavotības savienības stratēģijas mērķiem.